

نقش گردشگری روستایی در توسعه روستایی

۱- زهرا غلامحسین پور ۲- دکتر فاطمه کاظمیه

۱ - دانشجوی کارشناسی ارشد رشته توسعه روستایی دانشکده کشاورزی دانشگاه تبریز

۲-استاد یار گروه ترویج و توسعه روستایی. دانشکده کشاورزی. دانشگاه تبریز

چکیده:

صنعت جهانگردی بزرگ‌ترین و متنوع‌ترین صنعت دنیاست که در بسیاری از کشورها منبع اصلی درآمد، اشتغال زایی، رشد بخش خصوصی و توسعه ساختار زیربنایی محسوب می‌شود. تقاضا و تمایل برای گردشگری با انگیزه در توسعه، تنوع اقتصادی در زمینه‌های مختلف به منظور تفرج، زیارت و تجارت در تمامی جهان با سرعت باور نکردنی در حال افزایش می‌باشد. بالا رفتن سطح درآمد، افزایش ایام فراغت و تغییرات نگرش‌های جدید به مفاهیم زندگی و ضرورت تماس‌های بین‌المللی ایجاب می‌کند که گردشگری گسترش و توسعه یابد و به همین خاطر است که اقتصاددانان آن را «صادرات نامرئی» نام نهاده‌اند. تورسم روستایی و فرهنگی به عنوان یکی از مهمترین اشکال گردشگری می‌تواند سهم برجسته‌ای را در خصوص توسعه اقتصادی کشور و عدم خود اتکایی به درآمدهای نفتی به خود اختصاص دهد. در دوران ما گردشگری روستایی یکی از مردمی‌ترین و مهمترین انواع توریسم محسوب می‌گردد که می‌توان با یک برنامه ریزی دقیق علاوه بر کسب درآمدهای مستقیم از جمله امر هتلداری، حمل و نقل و بازدید از جاذبه‌های توریستی به طور مستقیم هم می‌تواند موجب افزایش درآمد سرانه

کشور و رونق اقتصادی، اشتغال و ... می‌گردد. از این رو، گردشگری به عنوان یکی از صنایع اولیه با قابلیت کمک به جوامع محلی در توسعه تنوع اقتصادی مورد توجه قرار در واقع گردشگری به عنوان راهبردی برای توسعه روستایی، تفکر نسبتاً جدیدی است که سیاست‌گزاران محلی در جوامع روستایی به اهمیت آن پی برده اند.

کلمات کلیدی: توسعه روستایی. توسعه پایدار روستایی. گردشگری. گردشگری روستایی.

مقدمه:

امروزه موضوع گردشگری یکی از فعالیت‌های مهم اقتصادی و یکی از ارکان اصلی توسعه محسوب می‌شود. صنعت گردشگری به عنوان شغل مکمل کشاورزی در کشورهای پیشرفته و صنعتی شناخته شده است. امروزه گردشگری به عنوان یک رویکرد اقتصادی پویا و دارای ویژگی‌های بارز و منحصر به فرد و به یکی از برزرگترین و پر منفعت‌ترین صنایع در اقتصاد جهان تبدیل شده است. و به عنوان بستری برای ایجاد تغییرات اقتصادی و اجتماعی در بسیاری از کشورهای در حال توسعه به شمار می‌رود. (علی بیگی و همکاران، ۱۳۹۴). سود صنعت گردشگری صرفاً در بهره اجتماعی و اقتصادی خلاصه نمی‌شود، بلکه این بهره را از زوایای مختلفی همچون شناساندن فرهنگ داخلی به دیگر کشورها نیز میتوان ارزیابی کرد. ویژگی‌های ساختار گردشگری هر مکان به نوبه خود از یک طرف، متأثر از اهمیت، اعتبار، ماهیت، تنوع نقش و کارکرد مذهبی تفریحی، فرهنگی، تجاری و به طور کلی جاذبه‌های مکانی آن است و از طرف دیگر، از ویژگی‌های اجتماعی، فرهنگی باورهای اعتقادی و اقتصادی ساکنان محلی و گردشگران تأثیر پذیرفته است. (ابراهیم زاده و همکاران، ۱۳۸۹)

رواج و رونق گردشگری در عرصه‌های گردشگری خصوصاً در نواحی روستایی متأثر از جاذبه و قابلیت مختلف این نواحی است که انواع مختلفی از گونه‌های گردشگری را داراست که بارزترین آنها به عنوان گردشگری روستایی شناخته می‌شود که اثرات و پیامدهای مختلفی اعم از اقتصادی، محیطی، اجتماعی، فرهنگی به همراه دارد و البته بسته به بافت و شرایط جامعه میتواند مثبت یا منفی باشد. (کا سکانت ۲۰۰۸)

از اهدافی که توسعه روستایی طی سالیان متمادی دنبال می نماید، بهبود کیفیت زندگی و افزایش رفاه و ایجاد اشتغال و افزایش درآمد روستاییان است. و بهبود زیر ساخت ها و رفع انزوای روستا ها و مبادله فرهنگی و اجتماعی اثرات مثبتی بر نواحی روستا دارد و با برنامه ریزی دقیق مدیریت و سازمان دهی، از این نوع گردشگری میتوان به عنوان عامل موثر برای رفع فقر و محرومیت روستا بهره گرفت. هدف این پژوهش استفاده از منافع حاصل از گردشگری روستایی در زمینه های مختلف اعم از اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی و آموزشی و بهداشتی و زیست محیطی و در توسعه روستا و ایجاد سود رسانی به ارگانهای مختلف و کاهش مضرات در این صنعت و آرایه راهکارهای مناسب در جهت رشد همه جانبه روستا را در نظر داریم .

مبانی و مفاهیم نظری :

مفهوم توسعه :

توسعه ایده و تمرینی است که از اوایل قرن ۱۹ بوجود آمد. این مفهوم با ایده پیشرفت تفاوت دارد. مراحل فرآیند طبیعی توسعه، به ترتیب عبارت اند از تجدید یا نوسازی، گسترش، تمرکز و تجزیه. در دنیای امروز تخریب و احیا همزمان اتفاق می افتد توسعه یک مفهوم کیفی را مشخص می کند و می توان آن را معادل با افزایش کیفیت زندگی دانست که مسائلی مانند بهداشت، آموزش، رفاه، آزادی حق بیان، حقوق و غیره را دربردارد . توسعه دارای ابعاد مختلف است. از جمله توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، انسانی و ... هر کدام از این جنبه های مختلفی از این توسعه را در برمیگیرد.

توسعه روستایی: فرایندی چند بعدی است که موضوع آن بهبود و ارتقای کیفیت زندگی اقشار فقیر و آسیب پذیر اجتماع روستایی است . فرایندی که با بهره گیری از سازوکارهای چون برنامه ریزی، سازماندهی، تقویت خود اتکایی فردی و جمعی و ایجاد دگرگونی مناسب در ساختارهای ذهنی و اجتماعی روستاییان تلاش میکند که در آنها قدرت، توان و اختیار بهره گیری از قابلیتها و منابع در اختیارشان را تقویت کند تا به واسطه آن بتوانند وضعیت موجودشان را

به وضعیت مناسب و مطلوب‌تری تغییر دهند. تحقق چنین توسعه‌ای نیازمند دگرگونی در ساختارهای نهادی، فنی، شخصیتی و ارزشی است. (سادات وایمانی خوشخو، ۱۳۹۸)

گردشگری روستا: را فعالیتی چندوجهی که در محیط خارج از شهر صورت می‌گیرد و به گردشگران ماهیت زندگی روستایی را نشان می‌دهد تعریف می‌کند. هم‌چنین در جایی دیگر گردشگری روستایی را این‌گونه تعریف می‌کند. «گردشگری روستایی شامل هر چیزی است که گردشگران را از مناطق پرجمعیت شهری سوق می‌دهد».

مفهوم گردشگری: سرگرمی و سیاحت و زیارت و مسافرت به مقصدی و بازگشت به محل سکونت اصلی، اطلاق شده و به عنوان سفرهای کوتاه و موقتی در منطقه‌ای خارج از محل کار و سکونت اصلی به منظور سیر و سیاحت تعریف شده است. تعریف سازمان جهانی گردشگری در مورد گردشگری به عمل مسافرت به منظور تفریح و تفرّج و تدارک سرویس‌ها و خدمات لازم برای این عمل اطلاق می‌گردد و گردشگر به کسی که به منظور و با هدف تفریح و تفرّج حداقل ۸۰ کیلومتر از منزل فاصله بگیرد اطلاق می‌گردد. در تعاریف جامع‌تر در دایرة المعارف ویکی‌پدیا، گردشگری به صنعتی اطلاق می‌گردد. که دربرگیرنده اجزای ملموس و غیرملموسی است که اجزای ملموس این صنعت شامل سیستم‌های حمل و نقل هوایی، ریلی، جاده‌ای، آبی و درحال حاضر فضایی، سرویس‌های مهمان‌داری، نیروی انسانی، غذا، آشامیدنی، سیاحتها سوغات‌ها (ره‌آوردها) و خدمات مرتبط نظیر بانکداری، بیمه، سلامت و امنیت می‌باشد و اجزای غیرملموس آن شامل استراحت و تمدید اعصاب، فرهنگ، رهیافتهای ماجراجویی تجربه‌های نو و متفاوت می‌گردد. (محمودی نژاد و همکاران، ۱۳۸۸)

گردشگری پایدار: زیر مجموعه‌ای گردشگری می‌باشد توسعه پایدار گردشگری توسعه‌ای است که در آن توازن و تعادل حفظ ارزشهای و کیفیت اخلاقیات و نیز مزیت اقتصادی و کوشش میشود تا توسعه همه جانبه باشد تا جایگزین توسعه صرفاً اقتصادی میشود (علی محسنی، ۱۳۸۸). سازمان جهانی گردشگری معتقد است: گردشگری پایدار در دنیای امروزی، رهیافت جامعی است که خواهان رشد بلندمدت صنعت گردشگری بدون تأثیرگذاری

مخرب بر زیست بومهای طبیعی است و بر این نکته تأکید دارد که در قالب توسعه گردشگری، بشر قادر خواهد بود که جوانب مشخصی از محیط را در جهت مثبت یا منفی تعدیل یا دستکاری کند (شریف زاده و مرادی نژاد، ۱۳۸۸)

توسعه پایدار روستایی: عبارت است از وحدت میان ابعاد اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و زیست محیطی به منظور بالا بردن سطح معیشت و رفاه مردم روستایی است. در توسعه روستایی توجه به عوامل زیست محیطی از اهمیت بسیاری برخوردار میباشد (رضوانی، ۱۳۸۴). افزایش سهم بخش گردشگری روستایی در ایجاد درآمد ارزی خالص و همچنین سایر درآمدها، تحکیم همکاری، و پیوند و همبستگی بین جوامع محلی و توسعه منطقه ای و کمک به توسعه فرهنگی و اجتماعی و زیست محیطی در اماکن روستایی و کمک به حفظ و حمایت از منابع فرهنگی اجتماعی و زیست محیطی در اماکن روستایی کمک به توسعه فرهنگی اجتماعی و زیست محیطی با ارج نهادن به ارزش جامعه و اتحاد و رویه های روستا توسعه ارتباطات فرهنگی با توجه ارزش جامعه است.

دیدگاه‌ها و نظریات مطرح در توسعه گردشگری روستایی

دیدگاه‌ها و نظریات مختلفی در مورد توسعه گردشگری در نواحی روستایی و نحوه ارتباط آن با توسعه نواحی روستایی وجود دارد. چنانکه بسیاری توسعه گردشگری را راه حل بسیاری از مشکلاتی که مناطق روستایی گریبان گیر آنها هستند می دانند. از این رو، گردشگری عنصر اساسی حرکت به سوی احیا و بازسازی مناطق روستایی است (شارپلی، ۱۳۸۰) و بعضی آن را به عنوان یک بخش از بازار گردشگری می شناسند و معتقدند می توان آن را با اشکال دیگر گردشگری مانند: آفتاب، دریا، سواحل ماسه‌ای مقایسه کرد. برخی نیز معتقدند که می توان گردشگری روستایی را به عنوان فلسفه‌ای برای توسعه روستایی به حساب آورد (قادری، ۱۳۸۲) که از این جنبه می تواند سه دیدگاه مهم مطرح گردد:

گردشگری روستا بعنوان راهبردی برای توسعه روستایی :

گردشگری روستایی راه حل کلی برای همه دردها و مسائل و مشکلات نواحی روستا نیست اما یکی از شیوه هایی است که ممکن است آثار اقتصادی مهمی داشته باشد به نوعی می تواند به کند شدن روند تخلیه سکونتگاه های

روستایی و کاهش مهاجرت جمعیت روستایی کمک کند رشد گردشگری به عنوان راهبردی برای توسعه روستا نسبتاً تفکر جدیدی است که سیاست گذاران محلی در جوامع روستایی به این اهمیت پی بردند. اما تجربه کافی برای اجرای آن ندارند از طرف دیگر یک دیدگاه محتاطانه تر گردشگری را به عنوان فرایند برنامه ریزی یکپارچه که فرصت هایی را برای به حداقل رساندن مضرات و تکثر رساندن منافع توسعه معرفی می کند.

- دلایلی به شرح زیر برای آن ارائه شده است:

الف) همانند هر فعالیت صادراتی که سازماندهی شده و توسعه یافته گردشگری نیز منبع شغل و درآمد به حساب می آید.

ب) گردشگری روستایی برخلاف سایر خدمات، کالاها، و فرآورده های کشاورزی مانند غذا تولیدات و فعالیت های ماهیگیری و پوشاک و نساجی ساختمان سازی و کارهای عمومی و حمل و نقل و بیمه و غیره همانند ملودی برای تعداد زیادی از فعالیت های اقتصادی اجتماعی و خدماتی را به وجود می آورد صرفاً مرحله ساده ای از فعالیت های اقتصادی نیستند.

ج) گردشگری روستایی نواحی روستا یا پدیده های طبیعی را هیچ گونه ارزش اسنادی ندارند و مورد بهره برداری قرار می دهد و با استخراج منابع یا صنایعی مانند نفت و معدن برابری می کند.

د) گردشگری تقاضا برای صنایع دستی هنرهای سنتی و فعالیت های نیاز نیروی کار بیشتری دارند را بالا میبرد این فعالیت ها همان فعالیت هایی هستند که در درون روستا انجام می گیرد. (افتخاری وقادری، ۱۳۸۱)

گردشگری روستایی به عنوان یک سیاست باز ساخت سکونتگاه های روستایی

در این راهبرد گردشگری به عنوان یک بخش اصلی برای باز ساخت روستایی حتی در نواحی که از گذشته

فعالیت‌های گردشگری در آن‌ها رونق چندانی نیافته، به کار گرفته می‌شود. طرفداران این نظریه معتقدند که قادرند از اتکاء بیش از حد تولیدکنندگان روستایی به کشاورزی بکاهند و آن‌ها را در فرصت‌های اقتصادی جدیدی که با بازاریابی جهانی تر شده رقابت نماید، به کار گیرند. همان‌طوری که هم‌اکنون به اولین پله رسیده‌اند. به عنوان مثال، در اروپای شرقی بیشتر بر روی گردشگری به عنوان ابزاری برای بازسازی مجدد روستاها پس از فروپاشی و ضمه‌حلال کشاورزی تاکید می‌نماید، در حالی که در آفریقا تأکید بیشتر بر روی گوناگون‌سازی نواحی روستایی کم‌توسعه یافته‌تر است (هالند و همکاران^۱، ۲۰۰۳). بدین ترتیب این استراتژی‌ها معمولاً سه رویکرد زیر را دنبال می‌کنند:

الف) گردشگری روستایی به عنوان سیاست بازساخت

ب) بازسازی در برابر افول کشاورزی

ج) توسعه و بهبود فرآورده‌ها و محصولات گردشگری

۳) گردشگری روستایی ابزاری برای توسعه پایدار و حفاظت از منابع طبیعی :

سیاست گردشگری پایدار در دنیای امروزی، رهیافت جامعی است که خواهان رشد بلند مدت صنعت گردشگری بدون اثرات مخرب بر زیست بوم‌های طبیعی است و بر این نکته تأکید دارد که در قالب توسعه گردشگری، بشر قادر خواهد بود که جوانب خاصی از محیط در جهت مثبت یا منفی تعدیل یا دستکاری نماید (شریف‌زاده و مرادنژاد، ۱۳۸۱). به همین خاطر، در طول چند سال گذشته، مفهوم گردشگری پایدار تا حدی پیشرفت کرده و جا افتاده است تا بتواند پاسخگوی تهدیدات گردشگری نابسامان باشد، گردشگری پایدار، گردشگری را در غالب مرزهای بررسی کرده و رابطه مثلث‌وار میان جامعه میزبان و سرزمین آن را از یک سو و جامعه میهمان یعنی گردشگران را از سویی و با صنعت گردشگری برقرار ساخته است. بدین ترتیب این استراتژی‌ها معمولاً دو رویکرد زیر را دنبال می‌کنند (قادری، ۱۳۸۲).

الف) گردشگری روستایی ابزاری برای توسعه پایدار

¹ Holland et al

ب) پراکنش و توزیع به منظور محافظت از سرمایه‌ها و منابع گردشگری

آثار مثبت و منفی گردشگری روستایی به تفکیک به صورت زیر می باشد :

- **اثرات اقتصادی گردشگری روستایی:** گردشگری روستایی به عنوان یکی از شاخص های مهم اقتصاد، در سطح ملی و بین المللی می باشد و بیشتر کشورهای جهان بویژه کشورهای در حال توسعه برای اقتصادی کردن مواهب فرهنگی و طبیعی، برنامه ریزی کلان اقتصادی را مورد هدف قرار داده اند، زیرا کمبود امکانات اولیه معیشتی در مناطق روستایی، فقر اقتصادی و فقدان فرصت های شغلی پایدار و مناسب به مهاجرت بی رویه نیروهای بومی این مناطق به شهرها منجر شده که حاشیه نشینی شهری و مشکلات اجتماعی هم در مبدأ و هم در مقصد را منجر شده است. بدین ترتیب توسعه آن در رفع این مشکلات بسیار کارساز است، زیرا یکی از اهداف مستقیم اقتصادی در برنامه ریزی گردشگری افزایش درآمد ملی و ایجاد شغل است و می تواند در جهت افزایش ذخایر ارزی حرکت کند از سوی دیگر فرصت هایی برای فعالیت های چندگانه بوجود می آید و بدین وسیله ارزش رکود اقتصادی موقتی جلوگیری می شود. به علاوه شغل های جدید و متنوع در مناطق مختلف ایجاد می شود و با کم کردن هزینه های کشاورزی، اقتصاد محلی را تقویت می کند تنوع اقتصاد محلی بیشتر و اقتصاد جوامع محلی گسترده و استوار می شود. افزایش تولیدات صنایع دستی و فروش آن، گسترش هتلداری و حمل و نقل افزایش تقاضا برای کالا و خدمات، ایجاد فروشگاه های عرضه مایحتاج عمومی و باعث بوجود آمدن شغل هایی جدید می شود که به تبع آن، بیکاری و نرخ مهاجرت از روستابه شهر و هجوم نیروی کار مازاد بخش کشاورزی و دامداری به بخش خدمات افزایش می یابد. گرچه آثار مثبت اقتصادی گردشگری روستایی غیر قابل انکار است، وجود صنعت گردشگری می تواند پیامدهای ناگوار اقتصادی نیز در جوامع روستایی به جا بگذارد.

از جمله پیامدهای منفی اقتصادی گردشگری در مناطق روستایی به موارد زیر می توان اشاره کرد:

تورم محلی : با ورود گردشگران به یک منطقه قیمت‌ها به صورت تصاعدی بالا می‌رود، قیمت زمین‌ها افزایش و کاربری آن تغییر می‌یابد و اجناس به قیمت بالایی به دست مردم می‌رسد. این عوامل سبب می‌شود که افراد بی‌بضاعت روستاها از خرید کالاهای ضروری عاجز باشند که مشکلات اجتماعی متعددی را به بار می‌آورد.

مهاجرت نیروی کار : با توسعه گردشگری، افراد بیکار و جویای کار از سایر مناطق به این نواحی هجوم می‌آورند و نیروی انسانی خود را با قیمت ناچیزی عرضه می‌کنند که به این نواحی هجوم می‌آورند و نیروی انسانی خود را با قیمت ناچیزی عرضه می‌کنند که نوعی بیکاری فصلی بوجود می‌آورد. تخریب ساختار کاری محلی می‌باشد. (نرگسی وهمکاران، ۱۳۹۵)

۲- اثرات اجتماعی و فرهنگی گردشگری روستایی :

گردشگری می‌تواند تغییرات فرهنگی و اجتماعی مهمی را در روستاهای میزبان ایجاد کند و از طریق توزیع درآمد، اشتغالزایی و کاهش فقر، باعث توسعه و پیشرفت اجتماعی شده و رفاه و سلامت عمومی را ایجاد کند. فرهنگ‌ها با حرکت و گسترش خویش، پایه و اساس تمدن‌ها را شکل می‌دهند. بنابراین، فرهنگ یک جلوه روشن از حیات اجتماعی است. گردشگری با توسعه و گسترش روابط مکانی-فضایی روستاها و دیگر نقاط سکونتگاهی سبب ایجاد فرصت برای مراودات اجتماعی و تبادلات فرهنگی میان سکونتگاه‌ها و افزایش آگاهی عمومی جامعه روستایی و تکامل و تعالی شخصیت روستاییان با اطلاع از ارزش‌های فرهنگی خود و دیگر مراکز جمعیتی می‌شود که در گذر زمان، باعث تحکیم روابط و مناسبات مابین افراد و اتحاد میان مردم، ایجاد همبستگی و پرهیز از هر گونه تحقیر محلی و سرزمینی می‌شود.

پیامدها و اثرات منفی اجتماعی و فرهنگی که گردشگری در مناطق روستایی می‌تواند ایجاد کند عبارتند از:

۱- تغییر الگوهای فرهنگ بومی؛ ۲- تغییر فرهنگ محلی برای تطابق با فرهنگ گردشگری (غیور وهمکاران، ۱۳۹۳)

۳- اثرات زیست محیطی گردشگری روستایی:

طبیعت، گهواره و زادگاه انسان است و فعالیت‌های انسانی در چارچوب آن شکل می‌گیرد و انسان با اندیشه خود از انواع مصالح و منابع طبیعی برای گذران زندگی و شکوفایی آن بهره می‌برد. پس چگونگی و دگرگونی در شرایط و منابع طبیعی، شیوه و سطح توسعه در امور اجتماعی اقتصادی یک فضای جغرافیایی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. محافظت از منابع طبیعی و ترویج حساسیت و آگاهی نسبت به سیستم‌های اکولوژیکی با کمک افراد بومی افزایش آگاهی‌های زیست محیطی و آگاهی‌های زیبایی شناختی در بین اهالی روستا و بازدیدکنندگان؛ بهره‌گیری حفاظت و استفاده بهینه از محیط زیست طبیعی و تاریخی روستا با مشارکت روستاییان و گردشگران پیامدهای منفی زیست محیطی گردشگری نیز عبارتند از:

- تخریب محیط زیست منطقه؛ از بین رفتن پناهگاه‌های موجود حیوانات با ایجاد بناهای جدید. آلودگی آب ناشی از توسعه سیستم‌های نادرست دفع فاضلاب و زباله، آلودگی هوا ناشی از استفاده بیش از حد وسایل حمل و نقل در نواحی گردشگری صدمه به مناطق باستانی و تاریخی به وسیله استفاده بیش از حد و سوء استفاده گردشگرها و توسعه نامناسب گردشگری؛ خطرهای محیطی و مشکلات کاربری زمین ناشی از برنامه ریزی، ساخت و مهندسی ضعیف جاذبه‌ها و تسهیلات گردشگری؛ اختلال بوم شناختی ناحیه‌های طبیعی به وسیله استفاده بیش از حد و سوء استفاده گردشگرها و توسعه نامناسب گردشگری محیط دریایی، ساحلی، کوهستانی و بیابانی

-اهداف توسعه روستایی در زمینه‌های مختلف عبارت است از: برنامه‌های توسعه‌ی روستایی جزئی از برنامه‌های توسعه‌ی هر کشور به شمار می‌رود که برای اصلاح یا دگرگون- سازی ساخت اجتماعی و اقتصادی جامعه- ی روستایی به کار می‌رود. بنابراین در قالب این آرمان کلی، اهداف مورد نظر در توسعه‌ی روستایی را می‌توان در پنج هدف زیر مشخص کرد:

توسعه اقتصادی: با معیارهای مانند سهم گردشگری در کاهش فقر توزیع درآمد و ثروت و اقتصادی و معیشت پایدار ساکنان محلی.

توسعه محیطی: با معیارهای همانند مشارکت در حفظ طبیعت جلوگیری از گرم شدن هوا و زمین.

توسعه فرهنگی واجتماعی: با معیار همچون رعایت حقوق مردم محلی و افزایش رضایت مندی مردم و مشارکت فعال مردم در توسعه مشخص میشود برای رسیدن به اهداف فوق در وضعیت توسعه در ابعاد اقتصادی و اجتماعی فرهنگی و محیطی و کالبدی باید تحلیل دقیقی به عمل آید موردسنجش قرار گیرد.

توسعه طبیعی: توسعه‌ی روستایی از نظر حفظ محیط طبیعی نیز درصدد حفاظت از منابع طبیعی و تغییر در نوع زندگی به گونه‌ای است که نیازمند انواع مواد غذایی و میزان متناهی از تولیدات برای حفظ تنوع ژنتیک موجود باشد. همچنین احساس مسئولیت بین‌المللی و تکمیل معیارهای محیط طبیعی و اعمال آن در همه واقعیات زندگی اجتماعی مردم را به وجود می‌آورد.

توسعه سیاسی: در نظر گرفتن اهداف سیاسی با توجه به جوامع مختلف ممکن است گوناگون باشد، ولی اصول کلی آن همراه ساختن جامعه‌ی روستایی با سیاست‌های دولت و به دنبال آن استفاده از روستا به عنوان منبع قدرتی پایدار برای دولت‌هاست. (سعادت‌ی و همکاران، ۱۳۹۷)

البته لازم است که برنامه‌های توسعه‌ی روستایی با توجه به ارزش‌های فرهنگی جوامع همسو با نیازها و توانایی‌های نیروی انسانی موجود در جوامع، تهیه و اجرا شود تا بتوانند با موفقیت لازم در حل مشکلات این جوامع و دن به توسعه‌ای پایدار کارگشا باشند (ابراهیمی، ۱۳۹۱).

انواع گردشگری روستایی:

اثرها و پیامدها	مزیت	نگرش به توسعه گردشگری روستایی
ثبات جمعیت-حل مشکل بیکاری- افزایش درآمد-بهره برداری از منابع فاقد ارزش اسنادی	ایجاد اشتغال- کاهش مهاجرت- توسعه زیر بنایی روستا - کمک -به توسعه اقتصاد-	گردشگری راهبردی برای توسعه-
کاهش مهاجرت -تولیدات بومی-تحول نگرش اجتماعی-افزایش کیفیت زندگی مردم	توزیع عادلانه درآمد- ایجاد اشتغال جایگزین در روستاهای فاقد زمین- افزایش تقاضا برای تولید محصولات محلی -	گردشگری به عنوان سیاست باز ساخت
حفاظت از منابع طبیعی- تبدیل چرخه توسعه از محلی به بین المللی	افزایش میزان مشارکت مردم- فرصت درآمد زایی- به حداقل رسیدن آسیب فرهنگی- افزایش کیفیت زندگی مردم	گردشگری ابزار برای توسعه پایدار

گردشگری روستایی تنها شامل گردشگری کشاورزی نمی شود. بلکه همه فعالیت های گردشگران را در مناطق روستایی انجام میدهند در بر میگیرند. با توجه به علاقه وانگیزه های مختلف گردشگران از محیط روستا گردشگری روستا را میتوان به چند بخش مختلف تقسیم کرد.

۱) گردشگری طبیعی

۲) گردشگری تاریخی و فرهنگی

۳) گردشگری مبتنی بر دهکده

۴) آگروتوریسم ۵) اکوتوریسم

اکوتوریسم: نوعی از گردشگری است که علاوه بر تعامل با جاذبه های طبیعی همانند رودخانه، کوهستان ها و ... با زندگی و هنجارهای اجتماعی مردم که خود نیز در تعامل با جاذبه های طبیعی فوق می باشند، در ارتباط می باشد. اکوتوریسم درباره طبیعت و توریسم بیرونی صحرایی است و شامل مسافرت به مقصدهایی با اهداف عمدهای از تجربه منظره و چشم انداز عالی، اداره خوب و جذاب محیط طبیعی و میراث فرهنگی منطقه، بدون وارد آوردن اثرات منفی بر آن هاست. این یک تجربه روشن درباره اکوسیستم و مردم محلی است، اکوتوریسم خدمات و تولیدات خوبی عرضه می کند. به طوری که با اجتماع محلی مشارکت کرده و یک علاقه در آن بوجود آمده است. این دو، سودمندی های اجتماعی و اقتصادی برای اجتماعات محلی و تضمین محافظت از منابع طبیعی و فرهنگی را موجب می شود.

گردشگری مبتنی بر دهکده: در این نوع گردشگری، گردشگران با خانوارهای روستایی زندگی کرده و در فعالیت اقتصادی و اجتماعی روستا مشارکت میکنند.

گردشگری طبیعی:

جاذبه های طبیعی آثاری هستند که دست انسان در ایجاد آن هیچگونه دخالتی ندارد و ساخته و پرداخته خالق هستی میباشد. مسافرت به منظور دیدار و بررسی از این جاذبه های طبیعی مانند (غارها و ارتفاعات و ، آبشارها و دریاها و کویر و...) در محدوده توریسم طبیعی قرار دارد. (رضوانی و غفاری، ۱۳۹۵)

آگروتوریسم: به معنای گردشگری کشاورزی میباشد و ترکیبی از دو کلمه کشاورزی و گردشگری میباشد. به عبارت دیگر این اصطلاح مؤید پیوندی میان صنعت گردشگری و بخش کشاورزی است. این نوع گردشگری، به عنوان زیرمجموعه های از گردشگری روستایی محسوب میگردد که دلیل آن تمرکز فعالیتهای بخش کشاورزی در مناطق روستایی است. گردشگری کشاورزی که گاه گردشگری مزرعه ای نامیده میشود، گونه ای از گردشگری روستایی است که در ارتباط مستقیم با کشاورزی در نواحی روستایی قرار دارد. گردشگری روستایی انعکاسی از تدارک فرصت های جدید در زمینه ایجاد فرصت های اقتصادی از طریق گردشگری در مزارع است. این گونه از گردشگری را می توان ترکیبی از وضعیت طبیعی و روند کشت و برداشت محصولات کشاورزی به عنوان فرصتی در محدوده تجربه گردشگری دانست. (سعادت و همکاران، ۱۳۹۷)

توسعه روستایی	توسعه گردشگری روستایی	اهداف توسعه پایدار
افزایش تولیدات محصول کشاورزی و تولیدات بومی - فرصت شغلی - انتقال منابع عمومی - بهبود زیر ساخت - کاهش مهاجرت - جایگاه روستا در اقتصاد محلی و منطقه ای و ملی بیشتر میکند - توجه به تاریخ و فرهنگ بومی	بهبود رفاه اجتماعی - توسعه کشاورزی و صنایع دستی - افزایش مشارکت - ارتقا کیفیت زندگی - رصایت مندی مردم - امنیت غذایی و فرهنگی انسانی - کاهش مهاجرت - حفاظت فرهنگ بومی - اشتغالزای - استفاده از منابع بدون استفاده و محلی	حفاظت و نگهداری محیط زیست - استفاده بهینه از منابع طبیعی - ترکیب متعادل اقتصاد و محیط در فرایند تصمیم گیری - گسترش همزمان اجتماعی اقتصادی زیست محیطی

شکل. افتخاری وقادری ۱۳۸۱

روش تحقیق: روش جمع آوری اطلاعات تحقیق مورد نظر از نظر هدف کاربردی، و روش بررسی آن توصیفی – تحلیلی و میدانی و اسنادی می باشد. و یافته ها موجود از طریق پایان نامه و مقالات و مجلات و سایت های معتبر جمع آوری شده است.

پیشنهادهای نتیجه گیری: باتوجه به مطالبی که در مقاله فوق ذکر کردیم هدف از بررسی نقش صنعت گردشگری بر توسعه روستایی رشد و توسعه همه جانبه در زمینه های مختلف اعم از: اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، سیاسی، زیست محیطی، و..... می باشد. هر سه دیدگاه توسعه روستایی و توسعه پایدار روستایی و توسعه گردشگری دارای اهدافی مشترک و همسو می باشند که عمده ترین و مهم ترین اهداف رفع مشکلات معیشتی، رفع فقر و و درآمد زایی و رفع مشکل بیکاری

و ایجاد اشتغال برای ساکنین روستا و

ایجاد خدمات رفاهی و آموزشی و بهداشتی

- و ایجاد مکانهایی برای سکونت گردشگران

- و ایجاد مراکز درمانی و بهداشتی در سطح روستا

- ایجاد فضای آموزشی و فرهنگی و تفریحی برای گردشگران

- توجه باز ساخت مسکن روستایی و جاده های منتهی به روستا

-رفع مشکلات رفاهی و آموزشی و بهداشتی و غیره

نبود بودجه کافی، کاهش ظرفیت پذیرش گردشگران از خارج کشور و تعصبات فرهنگی بی جا و سطح توسعه یافتگی هر منطقه و میزان و رابطه شهرها و روستاهای همجوار میزان پیشرفت و توسعه باهم متفاوت است بنابراین باید راهکار مناسبی را ارائه کرد.

منبع و مآخذ:

- ابراهیم زاده، عیسی؛ کاظمی زاد، شمس الله؛ اسکندری ثانی، محمد. (۱۳۹۰). «برنامه ریزی استراتژیک توسعه گردشگری، با تأکید بر گردشگری مذهبی». پژوهش های جغرافیای انسانی. شماره ۱۱۵-۱۴۱: ۷۶.
- ابراهیمی، م. ۱۳۹۱. مدیریت توسعه روستایی، انتشارات آموخته
- افتخاری، ر. قادری، ا. ۱۳۸۱. نقش گردشگری روستایی بر توسعه روستایی. فصلنامه شماره دوم سال ۱۳۸۱
- ایمانی خوشخو، م. سادات، منا. ۱۳۹۸. ارائه الگوی توسعه گردشگری مذهبی در استان مازندران شهرستان ساری دانشگاه علم و فرهنگ پایان نامه کارشناسی ارشد.
- بمانیان، م و محمودی نژاد، ه. ۱۳۸۸. برنامه ریزی و توسعه گردشگری روستایی. تهران: انتشارات هله.
- رضوانی، م.، هکاران ۱۳۸۴. توسعه گردشگری روستایی با رویکرد گردشگری پایدار، انتشارات تهران
- رضوانی، ع، غقاری، م. ۱۳۹۵. نقش اماکن مذهبی در توسعه گردشگری مذهبی. پایان نامه درجه ارشد، دانشکده ادبیات و علوم انسانی. دانشگاه آزاد واحد تهران.

-سعادت‌ی، ط.، راحلی، ح. کاظمیه، ف. ۱۳۹۷. تحلیل گردشگری مذهبی بر توسعه اقتصاد روستای کرجان. پایان نامه درجه ارشد. دانشکده کشاورزی دانشگاه تبریز.

- شارپلی، ج. ۱۳۸۰. گردشگری روستایی، ترجمه ی منشی زاده و نصیری، نشر منشی تهران.

- شارپلی، ر. ۱۳۸۰. گردشگری روستایی، ترجمه رحمتا... منشی زاده، تهران: نشر منشی.

-شریف زاده ، ا. مرادنژاد، ه. ۱۳۸۸. موضوع پژوهش توسعه پایدار و ترویج ماهنامه اجتماعی و اقتصادی

- شریف زاده، ا. و مرادنژاد، ه. ۱۳۸۱. توسعه پایدار و توریسم روستایی، ماهنامه اجتماعی اقتصادی جهاد، خرداد و

تیر، شماره ۵۲، ص ۲۵۱ تا ۲۵۰.

-علی بیگی، ج. قاسمی، م. ۱۳۹۴. تاثیر گردشگری مذهبی بر کیفیت زندگی و سرمایه اجتماعی خانوار روستایی

(مطالعه موردی روستای بردی دهلران. فصلنامه مطالعه اجتماعی گردشگری سال دوم. پاییز وزمستان

-غیور، هادی. رشیدپور، ل. رسول اذر، ۱۳۹۳. بررسی اثار اجتماعی و فرهنگی و گردشگری. سومین همایش ملی

توسعه پایدار.

- قادری، ا. ۱۳۸۲. نقش گردشگری روستایی در توسعه روستایی پایدار. رساله دکتری، دانشکده علوم انسانی.

دانشگاه تربیت مدرس.

محسنی، ع. ۱۳۸۸. گردشگری پایدار در ایران - کارکرد چالش و راهکارها مجله علمی پژوهشی فضایی جغرافیایی

شماره ۲۸.

نرگسی، ش. بابکی، ر. عفتی، م. ۱۳۹۵. بررسی رابطه بین گردشگری رشد اقتصاد و توسعه مالی و ایران

- Holland.J, Burian, M. and Dixey, L. (2003). Turism in Poor Rural Areas, diversifying the product and expanding the benefits in rural, Spain, Paper No. 12
- Cascante, D.M. (2008). Consequences of tourism – based growth on rural communities' quality of life: A comparative study of Liberia and Lafortuna. Costarica. Dissertation submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of doctor of philosophy. The Pennsylvania State University.